

БОЛИВАР — СИМБОЛ ИСТОРИЈСКОГ ТРАЈАЊА

(Разговор са Хозеом Луисом Салседом Бастардом)

»Благо оном ко довјека живи,
имао се рашта и родити...!«

П.П. Његош

О Боливару, као изузетној историјској личности, генијалном војсковођи, државнику, политичару, законодавцу, просветитељу, мислиоцу, који међу латинско-америчким борцима за ослобођење од шпанске колонијалне власти с правом заузима водеће место и заслужени назив Ослободиоца, постоји обимна литература из пера чувених аутора Новог и Старог света. Разлог живом интересовању које траје до данашњег дана је што Боливар не представља само славну прошлост, већ су његове осавремене идеје и сада умногосте идеје водиле у животу и развоју већине земаља овог дела света.

За упознавање наше јавности са великим подухватом ослобађања и стварања независних држава Латинске Америке — а без тога се не може схватити ни садашње стање, збивања и развој у Латинској Америци — са добрим разлогом избор је пао на биографску и социо-историјску студију венецуеланског аутора Салседо-Бастарда: БОЛИВАР — ЈЕДАН КОНТИНЕНТ И ЈЕДНА СУДБИНА. Његово дело најпотпуније обухвата целокупни историјски период од шпанског освајања, формирања нација, стања крајње експлоатације, расне и социјалне дискриминације, али и стања сталног врења и побуна против тристагодишње колонијалне владавине, док није сазрело схватање о неопходности борбе за независност — што је све послужило аутору за увођење у развој догађаја и тока борби, уз анализу социјалног стања и напредних идеја тога доба, којима су се руководили носиоци борби за ослобођење.

Београдски врсни преводилац за шпански језик Загорка Лилић уложила је велики напор и ентузијазам да ово дело, и литерарно веома занимљиво, у преводу на српскохрватски језик, у издању «Народне књиге» из Београда (1983) презентира нашој јавности, управо у време када се у Латинској Америци на врло свечан начин обележава 200-годишњица рођења Симона Боливар Ослободиоца, чему се придружује и Југославија. Светковине у његову част трајаће од 24. јуна до 24. јула, дана рођења Симона Боливар.

Студија професора Хозе Луиса Салседо — Бастарда изашла је у Боливији под називом »*Bolívar, la Libertad*

Permanente («Боливар, слобода која траје»), као прва у програму публикација предвиђених у оквиру обележавања јубилеја, како професор Бастардо у предговору овој књизи каже: «...У племенитом циљу зближавања Латинске Америке и Југославије». У истом циљу је и «Народна књига» из Београда штампала превод ове социо-историјске студије, под нешто различитим насловом: **БОЛИВАР, ЈЕДАН КОНТИНЕНТ И ЈЕДНА СУДБИНА**, што је био главни разлог да нашу земљу (Београд, Загреб и Сарајево), као гост Југословенског завода за међународну научну културно-просветну и техничку сарадњу и «Народне књиге», посети знаменити литерарни стваралац Хозе Луис Салседо — Бастардо, у времену од 8. до 11. јуна, што је искористио да присуствује промоцији своје књиге у Студентском културном центру Београда (8. 6.), где је присуствовала и наша најугледнија песникиња Десанка Максимовић; одржао предавања на четири универзитетска факултета и посетио, у повратку, Андрићев Спомен-музеа у Београду, кућу у којој је до смрти живео наш нобеловац Иво Андрић, иначе «човек — како каже професор Бастардо — који својим делом и понашањем може послужити као изузетан пример читавом човечанству».

Сам аутор, професор Хозе Луис Салседо Бастардо, рођен је у Карупану, у Венецуели, 1926. године. Студирао је у Каракасу, Паризу и Лондону; докторирао из области политичких и друштвених наука на Централном универзитету Венецуеле (1950), на коме је и редовни професор на катедри за социологију. Био је сенатор Републике (1959-64) амбасадор Венецуеле у Еквадору (1959-61) и Бразилу (1961-63); секретар Председништва Републике (1974-77); министар за науку, технику и културу (1977-79). Изабран је за редовног члана Националне академије за историју (1972). Активан и у културном и друштвеном пољу (био генерални секретар Удружења књижевника Венецуеле, Удружења адвоката и сл.). Члан је високих научних институција и других земљама Латинске Америке; сада председник Комитета за обележавање 200-годишњице рођења Симона Болиvara у читавој Латинској Америци.

Салседо — Бастардо је истакнути савремени есејиста и историчар. Његова обимна биографија обухвата, између осталог, и радове **Por el mundo sociológico de Cesilio Acosta** (1946); **En fuga hacia la gloria** (биографија Луиса Лопеса Мендеса, 1947). Од посебног су значаја његове историјске студије и есеји о Боливару и историјском добу борби за независност Латинске Америке, којима се посветио од ране младости: **Vision y revision de Bolívar** (1957), дело које је доживело многа издања у Венецуели и другим земљама континента; **El pensamiento político del Libertador** (1967); **Historia fundamental de Venezuela** (1970); **La consciencia del presente** (1971); **Carabobo, Nacionalidad y historia** (1971). Аутор је многих чланака и есеја у дневним листовима и часописима; — предавач поглавито на тему Болиvara у земљи и иностранству, као и на радио-програму.

Књига **Bolivar — un Kontinente y un Destino** (Боливар — један континент и једна судбина) резултат је тридесетогодишњег истраживачког историјског рада Х. Л. Салседо — Бастарда, што је, између осталог, био главни разлог да са њим обавимо овај разговор, уз нашу захвалност што је нашао времена да љубазно прихвати овај интервју.

○ Професоре Бастардо, дозволите нам да најпре изразимо своје задовољство и част што можемо са Вама да разговарамо у главном граду Југославије, у коме, истина, остајете кратко, али сте нам својим доласком пружили прилику да Вас упознамо као једног великог мислиоца, у коме се, као и у

главном јунаку Ваше историјске студије »Боливар — један континент и једна судбина« стичу бројне карактеристике Ваше свестране личности, од врсног познаваоца историје једне нације, даровитог писца, професора социологије, одмереног дипломате, доктора наука до знаменитог културног посленика Венецуеле. Колико дубоко је личност Симона Боливару усађена у Вас, кад Вам је пошло за руком да нам га представите пластично и живо као да сте годинама друговали са њим?

— Осетио сам задовољство и био веома почашћен што сам упознао вашу племениту нацију, што сам имао прилике да видим овај херојски народ и што сам упознао нешто и од ове дивне земље. Истина, упознао сам, осим Београда, само Загреб и Сарајево, али сасвим накратко (у Дубровнику је приватно боравио 1977. године недељу дана). Истичем своју посету Сарајеву, које нисам познавао и које је за мене било право откриће. Био сам почашћен што сам био представљен на четири универзитетска факултета и код највиших представника органа република које сам посетио. Мој утисак о Југославији збиља је изузетан. Осећао сам велико дивљење и симпатију према вашем херојском народу одувек и тај утисак се потврдио кроз још једно карактеристично својство: гостопримство и љубазност југословенских људи и, изнад свега, у ономе што сам потврдио у себи као Латинско-американца: кроз искрено поштовање личности Симона Боливару. **Боливар јесте у мени!** То је неизбежно, јер сам још као младић, пре четири деценије, када сам имао само седамнаест година, почео да се интересујем за Боливару и отада практично, живим са Ослободиоцем, јер током свих минулих дана мог живота, сваки тренутак користио сам да радим на Боливаровој мисли, пишући, истражујући, држећи предавања и изучавајући нешто о њему.

○ Симон Боливар је отелотворење жеље за слободом која траје сваког Латинскоамериканца; можда и више од тога... Он је симбол слободарских тежњи сваког родољубивог Хиспаноамериканца, који се хотимично или нехотице, поистовећује са Боливаром, али не у смислу недоступне величине ове историјске личности, већ у неким, свима заједничким, карактеристикама, које носи у себи и мали, обичан човек. То су: храброст, част, борбеност духа, скромност и узвишеност племенитих идеја, везаних за добробит свог народа. Какав је утицај Боливару на свет писаца, историчара, песника, не само Венецуеле или Латинске Америке у целини, већ и у свету, где еклатантан пример, чини нам се, представља наш нобеловац Иво Андрић, који је видовито, још 1930. године, написао надахнути есеј »Симон Боливар, Ослободилац«, у коме постоји и овај цитат: «... Необична личност, која носи овај најлепши од свих наслова које жив човек може да добије, није позната колико би требало, ни колико то по својој генијалној замисли, по свом херојском делу и по својој дубокој традицији заслужује...».

— У Латинској Америци, која је Боливарова колевка, он, бесумње, представља централну личност и врхунску фигуру, јер отелотворује најчистије жеље народа у једном тренутку наше историје, сумира их у својој личности и у свом делу, као тумач идеала ове широке заједнице. Не заборавамо да је Латинска Америка веома простран свет, велик и састављен од хиспано-америчких народа, од Бразила до Кариба. Цела та заједница види у Боливару скупи својих идеала, који представљају идеале слободе, правде, једнакости, јединства и културног напретка. Велики број писаца, посебно историчара, мотивисан је Боливаром, а такође је био и чест предмет интересовања многих врских песника. Моју студију, коју је дивно превела госпођа Загорка Лилић, јер

ПОРФОРА

је с љубављу радила да би приближила наше народе, обогатили су, на пример, одломци из стваралаштва Пабла Неруде и Мигела Анхела Астуријаса, два добитника Нобелове награде, поред Иве Андрића, који је поветио у најбољим годинама свог живота велику пажњу тој, наоко различитој вредности, али тако блиској југословенском срцу.

○ Симон Боливар може да импресионира сваког човека, на више начина, јер је био изузетна личност у сваком погледу. Можда ћемо то најбоље изразити кроз један карактеристичан цитат из Ваше студије »Боливар, један континент и једна судбина«, који гласи: »Симон Боливар је прави израз америчког човека, насталог као резултат интензивног и многоструког процеса укрштања из кога потиче аутентични Латиноамериканец. Боливар носи у себи наслеђе читаве легије предака ове хемисфере. На његово шпанско порекло америчка средина утиснула је трагове двестагодишњег развоја, од времена када је 1589. стигао у Венецуелу први Боливар, који се, случајем, такође звао Симон«. Чиме је Боливар импресионирао Вас?

— Код Боливара импресионира његова способност за борбу у којој се не предаје до последњег даха. Оно што смо изразили у наслову Андрићеве књиге на шпанском (добро је да се југословенски читаоци подсети на то да је Андрић свом есеју дао једноставан, али речит наслов »Симон Боливар, Ослободилац«, где реч **Ослободилац**, сама по себи, значи много, али ми у његовом тексту тражимо идеју која се крије у наслову: **непрекидна слобода!** Према томе, оно што мене импресионира код Боливара, је трајање, упорност, хладнокрвност пред препрекама, пред сваким окршајем или енигмом које живот намеће, способност да никад не посустане, нити поклекне. Верујем да и наши народи у таквим особинама једног човека имају светао пример, па отуда и феномен историјског трајања (*la Libertad Permanente*), где време не представља фактор од битнијег значаја.

○ Шта је за Вас значила награда за литературу Венецуеле 1973. године за историјску студију о Боливару, уз образложење жрија да се између 37 приложених дела о Боливару из четрнаест земаља, Ваша издваја по студиозности и солидности тумачења докумената и оригиналним закључцима и анализама?

— То је врста посветарске награде, али најбоља награда за моје дело је праћење њеног преводбења у свету, које иде попут једног таласа у налету и обухвата различите народе, доносећи им поруку, не само моју, већ читаве једне нације, кроз литерарно присуство једног новог јунака и једне вредности која уједињује човечанство. Ове године, поред овог лепог издања »Народне књиге« из Београда, појавило се и једно арапско издање те исте студије, објављено у Каиру; прошле недеље изашло је италијанско издање у Риму, а затим на кинеском, објављено у Пекингу. Ускоро ће се појавити издања на бугарском и португалском, поред читавог низа других земаља у којима се преводи, на пример, на енглески, немачки, француски, шведски и баскијски, што сачињава читав дифузиони простор за једно дело, објављено у Венецуели, што је за тему коју сам обрадио, заиста подстицајно.

○ Ваш приказ Боливара у оквиру тадашњих латинско-америчких прилика се у многоме разлика са традиционалном историографијом и устаљеним приказивањем периода борби за ослобођење од шпанске колонијалне власти, јер сте своје закључке првенствено базирали на документима. Шта сте избегли, а шта применили, да би сте изашли из оквира традиционализма?

— Да бих се ослободио традиционалне школе, ја сам

учинio sledeći, verujem, veoma važan korak: umesto da tražim Bolivarove tumače, kojih je mnogo, čak i u samom Bolivarovom dobu, ja sam tražio samog Bolivara. Pronašao sam ga u njegovim rukopisima; umesto da tražim već napisane knjige o Bolivaru, ja sam čitao više puta kompletno Bolivarovo delo, koje sam izučavao i klasifikovao, jer se on nalazi u svom delu! Sam Bolivar kaže u jednom pismu svom učitelju da se u njegovim rukopisima, palirima i pisanim dokumentima nalazila, kako je imao običaj da kaže, njegova duša, otisnuta na paliru.

○ Bolivarove ideje koje sledite kao autor brojnih dela o njemu, veoma su bliske nesvrstanošći, s tim što smatrate da se u duhu тих идеја најбоље налази пут супротстављања свим облицима неоколонијализма. Како сагледавате место и улогу тзв. трећег, или несврстаног света?

— Велико ми је задовољство што видим да између најмодернијих верзија Bolivarove misli има примера који свакако потврђују њену логику и доказују да је Bolivar био на правом путу, што умногоме подсећа на Покрет несврстаних, који је рођен у Југославији, захваљујући изванредном уму врхунске фигуре наше епохе, Јосипа Броза Тита. Тај покрет народа, који не желе да буду под доминацијом великих сила, нити да буду »слепо прево« туђих интереса, изнад свега говори о њиховој вековној тежњи да буду оно што јесу, са својим идентитетом и карактером. Драго ми је што видим како долази до поновне, још чвршће, афирмације тог Покрета, кроз напоре трећег света у низу других земаља, поред Југославије, које, сједињене међусобно могу бити и јесу на путу освајања једне позиције, достојне поштовања и угледа у свету.

○ Два Симона Боливара у историји Венецуеле, где је први из 1589. претеча последњег, раздвојени су не само временским раздобљима, карактером својих бића и епохама којима су дали особени печат, већ и титулом Ослободилац, која је припала последњем и, свакако, најмаркантнијем Боливару у историји Латинске Америке. Тај назив је уједно и национална застава слободе и, вероватно, нешто највеће што је један народ могао у једној речи да истакне као своју захвалност Боливару што је оживотворио њихове слободарске тежње. Ако правилно тумачимо, то је суштина значења речи **Ослободилац**?

— Свакако. Титула **Ослободилац** највећа је титула коју човек може да стекне. То је тачно, јер значи потпуну идентификацију са врхунским вредностима Болivarовог постојања, што, опет, на један изузетан начин симболизује праве вредности слободе, која је била, јесте и биће човеков основни смисао живота.

Београд,
11. јуна 1983.

Разговор водила,
Драгана СРЕБКОВИЋ

ПРЕГЛЕД
ОКТОБРА